

2016

Merze

Der denkschtan Vlòmme va me Vride me Zètte

Noch etlena kontakte pit der familia Habsburg – Lothringen (Asburgo – Lorena) ver in plan Vlòmme va me Vride, òt de Plodar gemande de eare gotn, as der denkschtan / monumènt Vlòmme va me Vride me Zètte is aufgeschteilt bortn. In 26. settèmber 2015 is der monumènt pa der Pòchquelle ingebait bortn, òls gedenkn ver òla de gevòòln va de kriege, pasunders va me Earschtn Bèltkriek. S'saint hundert lait derpai gebeen: der schindich Manuel Piller Hoffer, de erzherzöge Herta Margarete unt Sandor Habsburg – Lothringen (Asburgo – Lorena), der rëchte pfõrar don Michele Molaro, verschidina autoritetn unt vertretar va me Veneto, Friaul unt van Eschterraich. Der singarkour va de Alpini “Sorgenti del Piave” òt a poor liedlan gesungin. Noch der inbaje ònt de Plodar Alpini in der pèrkhitte “Sorgenti del Piave” ana hilfe gebm, s'nòchpal ver òla ze richtn.

De erzherzögin Herta Margarete van Eschterraich is de presidèntin va me associaziòn / verain Vlòmme va me Vride, bo in der gòzn bèlt plane organisiert, as de lait pessar lebnt unt in vride derhòlnt.

Òis geat va de kontakte on, as de familia Nigmann pit der familia Piller Roner – Benedetto òt gotn: noch me johre 1943 ònt der offizier Nigmann unt saina eschterraichischa-taitscha koure ihr katier af Zepodn gotn unt ònt do ihra binterlicha manevrn gotn. Nigmann òt guita komarotn in de familie va me Zepodar heivilan vunnin unt noch de kriekjohre òttar de komarotschòft baitargetrogn, pis ka saime sunne Hans-Peter Nigmann. Deer is a plober helm va me Onu unt òt schòn 2013 aniga trèffn zbischt de Plobm helme – Peacekeepers va me ONU unt de Plodar Alpini in Plodn unt af Feldkirch in Voralberg (Eschterraich) organisiert.

Dònk der schtitze va me Robert Jordan – Verain Vlòmme va me Vride, ònt de erzherzöge Habsburg – Lothringen (Asburgo - Lorena) s'Plodn ausgebohlt òls ort ver in monumènt / denkschtan Vlòmme va me Vride. Deer denkschtan is der zbaite in Bèlsch, noch me sègn af Montecassino ver òla de gevòòln va me Zbaitn bèltkriek.

Maje

S'Plodn unt Bergamo zòmme in der solidaritet

Van ander gebissn zait saint s'Plodn unt Bergamo va der solidaritet zòmmegepuntn: schòn va 3 johr prink de associaziòn Senzacca va Bergamo in de pèrge de jungin krònkn, as si pflek, schekko in Plodn. 2015 saint se pit me CAI Sappada / Plodn pis af de Calvi pèrkhitte gean, pit groasser zevridnhait van òln, junga unt paglatar. Tino Manzoni, der presidènt va Senzacca, òt hair insert singarkour va de Alpini Sorgenti del Piave ingelodn, in 23. unt 24. april af Bergamo in plan „Battito delle Orobie“ zòmme vourzeschtelln. Der nome va me plan padaitit „s'geklockle va de pèrge va Bergamo“: de jungin krònkn va der associaziòn klumpernt unt hemmernt verschidina schtrumènte, si locknt asou de lait zòmme unt mòchnt ana scheana musich auf. De associaziòn pasitzt ah a ledile, bo se de klana orbatn unt s'paschklach verkaft, bo de jungin zòmmeschtellnt.

Der singarkour va de Plodar Alpini òt si erge gevraidn, af Bergamo ze singin gean. Der Cai Sappada / Plodn unt de Plodar gemande ònt ana schtitze ver de rase gebm. Sònstach in 23. april, af der rase, òt der singarkour af Sottomonte (BG) aufgehòltn unt òt s'haus va me pòpscht Giovanni XXIII pesuicht. Af Bergamo ònt de singar nomitoge in museo va de dortign Alpini gesehn unt (t)schnòchts, me teater Boccaleone, is der konzert gebeen. Der plan „Battito delle Orobie“ is vourgeschteilt bortn unt der singarkour Sorgenti del Piave òt gesungin unt òt an video va me Earschtn groassn bèltkriek in Plodn gezak.

Sunntach in 24. april ònt de singar bahl der messe der pfõre SS. Pietro e Paolo gesungin: der pfõrar don Stefano Ubbiali òt se gietla gegriesst unt òt ihra scheana solidaritet gelop. Noch me jausn saint de Plodar singar in der hoachn schtòdt va Bergamo manònt gean unt ònt a poor liedlan me dòmme gesungin.

Zevridnt is der singarkour ham kèmmen: guits tuin ver de sègn, as noatich saint, is òlbn schean. Guit gemant unt pessar getroffn!

Juni

Plodar tràchtn

In 20. maje, me kongresssoole va Zepodn, is der plan Plodar gebènter und s'puich *Plodar tràchtn. Abbigliamento tradizionale sappadino* vourgeschteilt bortn. De Plodar Gemande unt de Associaziòn Plodar ònt in projekt unterschitzt unt ònt'n pit me gèlte va me gesetze va der Regiòn Veneto (l.r. 73/94) finanziert. Bahl der vuschstellung saint ah de komarotn va der Zahre unt va Tischlòng derpaigebèn(in).

Der plan òt 2013 ongeheift, benn si an etlina baiber ònt getroffn unt ònt si veraint, aniga muschter va Plodar gebènter oder tràchtn ze kodifizirn. De Associaziòn Plodar òt in plan zòmmegeachtelt unt s'gèlt zòmmegeachmmt. Marcella Benedetti unt Margherita Piller ònt de orbat baitarprochn. Pit der hilfe van abesn baiber unt mitehèlfar ònt se òlta patree(s) / patreeder ongeschauk, aniga gebènter genaue gesehn, bi de òltn muschter saint gebeen unt ana menge naja patrees gemòcht, òis ze dokumentiern. Si ònt gebellt verschtean, bi de òltn Plodar va me 19. johrhundert ongelek saint gebeen, bi de bèrtach- unt de vairtachgebènter va de mònne unt va de baiber saint gebeen unt bi si se zuigeschnitn unt gevlickt ònt gotn. Aniga baiber ònt ah derkleirt, bi man de tòtschn herrichtit, bi man de schtimpfe schrickt unt bi man de pischlatn hòntiger vlickt. Zba schnaidilas ònt mitegehòlfn, de muschter ze verschtean. De eschterraichische schnaidila Marianna Oberdorfer va Lienz òt de schnittmuschter ver de kodifiziertn gebènter gezachnt unt hergerichtn. A puich is nochar zòmme geschribm bortn, bo de gòzn muschter saint derzeilt unt gezachnt. Tscheapm, jankar, kitle, hòntiger, virtiger, unterkitle unt nochar pfate, laiblan, housn, schtimpfe, hiete, tòtschn unt schui saint genaue derkleirt. De schean patrees zagnt de schtoffn, de meiglichn vorbm unt de gòzn figurn, bie se ausschaugt unt bie de Plodar tràchtn schean saint. Ver de mònnisgebènter issis laichtar gebeen; ver de baiber issis a kail kompliziertar gebeen, bail se in de leschn zaitn òlderhòntiga gebènter on ònt gelek, bo se ah va der vremme zuiar ònt prochn. S'Plodar on(ge)leigach òt ah af de moude aufgepasst unt ver des issis òlbn a kail hòrte gebeen, aniga muschter auszesuichn; pit der zait saint de òltn gebènter ah vellich obekèmmen unt hietz saint beane baiber, as si verschteanint, bi insra d'òltn ongelek saint gebeen. A poor baibertràchtn pit zba verschidena tscheapm unt a mònnisgebònt saint nai zuigeschnitn bortn: si bearnt me museo aufgehòltn unt bearnt òls muschter gèltn, ver ber mechat, ana Plodar tràcht kopiern unt onleign. S'is ana hòrta orbat gebeen, as Marcella unt Margherita pit me gehilf van abesn lait baitar ònt geviert. Pit deme plan ònt insra baiber gebellt, de mònnis- unt de baibertràchtn genaue kodifizirn in der hoffnung, as de Plodar ihra richtign tràchtn baitartrogn!

Settèmber

Der vierte summercampus in Plodn unt in Innervillgròttn

Noch de drai summercampus in de johr 2013, 2014 unt 2015 ònt de Plodar unt de Innervillgròttnar gemandn in klan Interreg plan „Sommercampus“ bider zòmmegeachtelt unt pit me gèlte va der Europeischn Uniòn (Interreg Programm V – Fondo Piccoli Progetti) ònt se ver de jungin an summercampus organisiert. Bi in d'òndern johr ònt si de puibm unt de dierne va der mittlschule getroffn, si ònt ihra gleichòlta gekennt unt ònt taitsch unt bèlsch pessar geleart. Hair saint de Plodar jungin 32 unt de Innervillgròttnar 12 gebeen.

Bahl me summer saint de jungin me summercampus ana boche in Plodn unt ana boche in Innervillgròttn gebeen: zearscht saint de Villgròttnar in Plodn geschte gebeen (28. juli – 01. aguscht) unt nochar saint de Plodar af Innervillgròttn gean (01. – 05. aguscht). De dierne unt de puibm saint guit panommin bortn unt si ònt gekennt òlderhòntigis tuin. In Plodn ònt se hilzina mèndlan gemoln, schpòrt gemòcht, si saint me Zètte in s'Kommerecke gean unt ònt geleart, bès bahl m'Earschn beltcriek passiert is; si saint pit de hinte schpaziern gean unt ònt

de ausschtellung va de lörvn va der Plodar vosenòcht pesuicht. Aniga schtundn ònt se taitscha unt bèlscha berter geleart.

Af Innervillgròttn ònt se vourmitoge taitsch geleart unt nomitoge ònt se s'dortige paurtlebm derlep: si ònt pit me haje unt kraiter gepaschklt, si ònt probiert ze mèlchn unt ònt schmòlz geklockt, si ònt schpile zòmmegeachtellt, s'hausproat gepòchn unt in leschte tòk saint se vrie inmunter bortn, in pèrk ze gean.

Partner va me plan saint de Associazion Plodar pit der schtitzte va der Plodar Gemande unt der Fondazione Centro Studi Transfrontaliero del Comelico e Sappada unt de Innervillgròttnar Gemande geben; de associacions va de derfer (Associazione Alpini unt Familienverband Innervillgraten) ònt pa me organiziern ana hilfe gebm. An etlina guita baiber unt mònne ònt de jungin in der vremme gepflek unt de eltarn ònt ah mitegeholfn.

De jungin taalnèmmar ònt si gevraidn, naja komarotn kennin ze learn; de pflegar unt de eltarn saint ah zevridnt geben. S'ziil va me plan is getroffn bortn: as de jungin unt ihra familie de nòchparn learn kennint, de schprochn pessar reidnt unt iber de grenzn geant.

Oktouber

Rafting me Isonzo

Van aniga johr òt der CAI Sappada - Plodn paschtimp, de jungin Plodar zui(n)arzeprengin unt ihn ze learn, bi(e) man in de pèrge geat unt si verhòltit. Asou òt de associacion de hairige johrrase in 27. unt 28. aguscht ver de jungin unt de eltarn taalnèmmar organisiert: rafting mòchn me pòch Isonzo in der Slovenia.

A nieder jungar òt gemuisst van ame volljehrign paglatn sain: ana groassa pande is nor vort gean vam Plodn, iber Tarvis, in de Slovenia. Si saint in Bovec onkèmmen, a derfl me nationalpark va me Triglav, zbischt me Monte Canin unt me Mangart. Do ònt iber vierzich lait in ame junginhaus gescholfn, as gònz renoviert unt vorbich is geben. Noch me jauns saint òla me bus drinngeschdign, bo se ka me pòche Isonzo geviert òt. A nieder taalnèmmar òt gemuisst, ana tutta a bi an unterschbingar iberziegn, an hèlm me kopfe unt a rettelaibl onleign. In der aue ònt vier junga geleart, bie rafting ze mòchn unt s'schiff ze baisn, unt noch a poor patrees / patreider saint òla drinn in de vier gummeraafe gehupft unt lous! Vrehlich saint se me klorn unt hèllplobm bösser va me Isonzo gevohrn, a niedis gummeraaf pit me luschtign vuiden. Si ònt's derpòckt, glickander de òndre aue ze gelòngin: òla saint vroa geben unt ònt si erge gevraidn. (T)schnòchts òt de Plodar pande genòchpalt: guits gegrillts vlaisch, bo se rècht hungriker vescht in òt gepòckt noch me gòzn schbingin.

In tòk dernoch òt der programm òlderhòntigis ongetrogn: ana kompagnii is me pèrge Mangart klètttern geant unt d'òndre is gevohrn pis ka de Isonzoquelln. Bo der pòch Isonzo schprudlt is gònz a pasunders ort: ana tiefa klòmme bo s'bösser in ame potsch aussarrink, as ana bunderliche himbploba vorbe òt. Si ònt nochar me derflan Bovec guit gejausnt unt gemietlich is de luschtige pande ham kèmmen. Vergèlt's Gott in organizierar ver ana settna scheana johrrase va me CAI: junga unt eltara lait, as zbean toge òla pitnònt in der vraide ònt gotn.

Novèmber

De groasse gisse va me 1966

In d'earschtn toge va novèmber 1966 òt's ongeheift schtòrk ze regn: noch me regn òt's geschnibm unt is òis a vlòtschach bortn; noch me schnea issis milde bortn unt òt bider geplescht. S'plètschn òt in schnea gemòcht zegeant unt zerrungin: s'is de groasse gisse va me 1966 geben.

De pèchlan unt der groasse Pòch saint geschboln. In aniga erter saint naja prinne aussargerungin va lauter regn unt ònt de vèlder ingesendert pis ka de bege. Zun glickn rink der Pòch bait vuder va de heivilan unt òt et groassa schodn gemòcht, ausser in der Krètte, boar zuin ka de haiser aussargerop òt. In der aue va Prunn pis me Milpa òt der Pòch vètzn vèlt vortgelivert.

De pèchlan durch de heivilan ònt aussargegrobm òber saint et gevehrlich bortn, benn se ah net in saint geben geschrenkt. In der Mousar laite is a bösserpruch vort unt òt iber s'Treile earde unt schtane oargelivert pis in de hauptschtrosse.

Bo der pòch Kardoubl drinn in Plodar Pòch rink, do òt s'bösser de schtrosse, zba pruckn unt s'haus va me Pintar verlivert. S'Plodn is asou isoliert plibm: s'liecht òt an etlina toge gevahlnt unt de maschins / maschinder, de corieras unt de kòorn ònt et gekennt verpaivohrn. Va me radio ònt de Plodar geheart, as af Neidich s'groasse bösser de schtòdt òt iberschbommin unt af Firenze der pòch Arno is ibergean unt òt plètze, kirchn, gepaje unt monumènts pit lètte ongeschmiert.

In geigntal vam Plodn òt der Pòch in Komèlk af Presenai unt af Mare aniga haiser verschbenzt. De lait ònt si òber glickander derrettn.

In Garntol, pan Eivn, òt der pleschregn de earschte prucke vour me dorfe geschedignt unt òt a loch gegrobm, bo ana maschin obe is gevòln: s'saint a poor lait geschtorbm.

Nicht mear bohr a bi inser schprichbort: Mortangisse vriar oder schpeitar / noch isse.

Dizèmber

De Aisnpèrk hitte is dechter offe

Va me 18. dizèmber is de Aisnpèrk hitte dechter bider offe! S'is schea bètter geben, pit ame gehatern himbl: abesn Plodar ònt mitegevairt unt an etlina Zahrar saint ah derpai geben. Aniga johr hinter, noch me leschn fallimènt va de Plodar lifte ònt zbean tòpfra mònne de pèrkhitte gekaft: Francesco Piller s'Liendlan unt Massimo Kratter s'Jacklars. S'òt zba johr gepraucht, s'gepaje durchaus ze renoviern, bail's lònge is geben verlòssn. De bosserlaitigin ònt se bider funziern gemòcht, s'liecht is bider ingeschòltn bortn, m'earschn sctock ònt se s'birtshaus gònz gerichtn, omauf de kommer pit naja meible ingerichtn, in de podezimmer saint naja plèttlan unt podezoik gelek bortn, òla zimmer saint vrisch geschtrichn bortn. Ausbendich is de fassade naje ongeschtrichn bortn, der solder unt de terrasse, de tiirne, de veinschtern unt de pòlkn ònt se renoviert.

Sait schier 60 johr lik de pèrkhitte Unteroschtans, ouber der Kelbergriibe unt me Schtinisraut unt schaut ins Plodar tol oar.

1946 òt Kòttrar Nino ana schlitovii dermòcht, pit me motor van ame panzer va me zbaitn bèltkriek. Deer lift òttar nochar 1948 pit ander seggiovii gebècslt, ana va de earschn me Bèlschn lònnde. Hilzina lèrchena pföhle ònt s'drohtsaal drauf de redlan gehop und de pföhle saint pit sctochlena drohtsalder vescht gezougn bortn. Nochtreglich saint se pit sichrera sctochlena pfailar augebècslt bortn.

Noch a poor johr is de Aisnpèrk hitte gepaut bortn, in der nente va der liftschtaziòn.

Er òt de boor van ame òltn sctòl va me òchzen johrhundert bider gepraucht, as mittl bèk va der pischna is gelegn. De geschòltn trame saint va hònt gelivert bortn, drauf zba sessle va der seggiovii aufgelodn unt nochar bider va hònt obegelek unt in de pauschtelle getrogn.

De Aisnpèrk hitte is a bèrtigis gòschthaus geben, dònk ihrder loge in der sunne unt pit guita dienschte. Unter ihra geschte is Sandro Pertini geben, vour assar presidènt va me Bèlschn lònnde is bortn.

In de òltn patrees / patreider seht man, as mittn in der fassade a pilt pit ame gèmpspock va me molar Pio Solero is gehòngin.

In de nochtreglichn johr òt der petrib oftavòrt gebècslt, pis um 2005. Schier zein johr dernoch ònt se de pèrkhitte bider geeffnt dònk ame schnaidign onbentn. Unt me nain petrib bintschmer òis s'peschte!